

Over geboorte- en broeddispersie van Friese Scholeksters (*Haematopus ostralegus*) naar de stad Groningen

Klaas van Dijk

Waarnemingen van geringde Scholeksters kunnen worden gebruikt om allerlei vragen te beantwoorden. Een vraag kan zijn waar in Fryslân geboren Scholeksters zich later als broedvogel vestigen. In deze bijdrage wordt gekeken naar de geboorteplaats van Scholeksters die in en rond de stad Groningen broeden.

Figuur 1. In 2009 als broedvogel geringde Scholekster LY-CSLA (links) met zijn vliegvlug jong BRG-R1Y4 (rechts) in hun broedgebied Kardingerplas in Groningen, 23 juli 2017. BRG-R1Y4 verbleef in april 2019 en in februari/maart 2020 langs de zeedijk bij Oosterbierum (foto Ana Buren).

Inleiding

Scholeksters vertonen over het algemeen een hoge mate van geboorteplaatstrouw en broedplaatstrouw (Glutz von Blotzheim *et al.* 1984, Van de Pol *et al.* 2006, Eijkelenboom & Keijser 2019). Hierdoor hebben jongen een sterke neiging zich op of rond hun geboorteplaats te vestigen en hierdoor zitten broedvogels meestal hun hele leven in of rond hetzelfde broedterritorium. Geboortedispersie, jongen die elders gaan broeden, wordt in diverse publicaties gedocumenteerd. Zo zaten in 1999-2000 verschillende broedvogels op Griend die elders waren geboren (Van Dijk & Oosterhuis 2001). Ook

op Duitse Waddeneilanden broeden Scholeksters die elders waren geboren (Glutz von Blotzheim *et al.* 1984). Daar staat tegenover dat Van de Pol *et al.* (2006) aan de hand van jarenlang onderzoek aan een gekleurringde populatie op Schiermonnikoog aangeven dat Scholeksters geen geboortedispersie vertonen. Dit roept vragen op. Zijn er verschillen tussen gebieden? Of zijn er veranderingen in de loop van de tijd? En hoe is de situatie in het stedelijk milieu? Aan de hand van waarnemingen in en rond de stad Groningen van als jong of als broedvogel in Fryslân geringde Scholeksters ga ik in dit artikel in op een aantal van bovenstaande vragen.

Gebied en methode

In de stad Groningen, hierna Groningen, broeden al tientallen jaren Scholeksters op daken en op andere geschikte plekken (Boekema *et al.* 1983). In 2003 werden tijdens een gebiedsdekkende territoriumkartering in totaal zeventig paren geteld op 38,6 km² (dichtheid 1,8 paar/km², Oosterhuis 2004). In 2020 ging het naar schatting om 175 paren op 50,5 km² (3,5 paar/km²). Tegenwoordig worden in dit gebied jaarlijks tientallen jongen vliegvlug, in 2019 naar schatting ongeveer zestig. Scholeksters beginnen pas na drie jaar of meer met broeden (Glutz von Blotzheim *et al.* 1984). In het (vroeg) voorjaar zitten de broedvogels vaak op gemeenschappelijke soezen/slaapplaatsen, hierna slaapplaatsen, in de omgeving van hun broedterritorium (Vonk 1997, Hageman 2008, eigen waarnemingen). In en rond Groningen zijn drie grote slaapplaatsen met al vele jaren regelmatig honderd of meer Scholeksters: in het noordoosten bij de Kardingerplas (Lindeboom 2010), in het zuidwesten bij de Ruskenveenseplas (Hoogkerk) en in het zuiden bij Kaap Hoorn (Hoorsemeer, Haren). Al ruim twintig jaar wordt er op deze slaapplaatsen en in het broedgebied door meerdere mensen gekeken naar geringde Scholeksters. De waarnemingen op de slaapplaatsen worden vaak gecombineerd met tellingen. Verder worden sinds 2009 in en rond Groningen Scholeksters gekleurdingd (Hiemstra 2016, zie Ens *et al.* 2019 voor achtergronden). Mede hierdoor is in de loop van de tijd meer gekeken naar geringde Scholeksters. Deels is gericht gezocht naar bekende individuen, deels is ongericht gezocht naar geringde Scholeksters. De dataset is daardoor heterogeen van samenstelling. Van alle waarnemingen van een geringde Scholekster is bekend of de vogel in een broedgebied of op een slaapplaats zat. Van flink wat waarnemingen zijn aanvullende gegevens over gedrag en status: al dan niet gepaard, territoriaal gedrag, voedselvluchten (naar een dak), met jongen, etc. Aflezingen van vogels met alleen een metalen ring zijn gemeld bij het Vogeltrekstation te Wageningen, aflezingen van gekleurdingde Scholeksters zijn ingevoerd in wadertrack.nl (tegenwoordig submit.cr-birding.org). Uitleg over de kleurringcodes staat in de foto-onderschriften. Bij de interpretatie van broedindicatieve waarnemingen is gewerkt volgens de broedzekerheidscodes in Vergeer *et al.* (2016). Bij twijfel is navraag gedaan bij de waarnemer of bij de ringer.

Resultaten

Hieronder bespreek ik de levensgeschiedenissen van acht Scholeksters. Eerst komen zeven vogels met geboortedispersie aan bod, daarna een vogel met broeddispersie.

Geboortedispersie

Scholekster Arnhem 5.308.424 werd op 5 juni 2000 als nestjong van een dakbroeder op een kerk in Surhuisterveen geringd en zat in 2012 en in 2014 met een ongeringde partner in een broedterritorium bij

de westelijke stadswijk Vinkhuizen (afstand 22 km, richting ONO, broedzekerheidscode 3). De vogel zag ik hier op drie dagen in 2012 (op 15, 16 en 25 maart) en op drie dagen in 2014 (op 23 februari en op 6 en 14 maart). Op alle zes dagen waren het waarnemingen van een paartje in een geschikt broedbiotoop. In dit gebied zaten in die tijd diverse paartjes dakbroedende Scholeksters. Ik keek toen nog niet erg intensief naar in de stad broedende Scholeksters. Dit verklaart het ontbreken van waarnemingen met een hogere broedzekerheidscode. Er zijn van deze vogel geen andere waarnemingen.

Scholekster Arnhem 5.422.811 werd op 16 juni 2008 als nestjong bij Koartwâld geringd en had in 2017 met een ongeringde partner een nest op een dak in de oostelijke wijk Ulgersmaborg (afstand 27 km, richting oost, broedzekerheidscode 13). Vanaf een naastgelegen brug met zicht op het dak zag ik op 14 april de partner op een nest zitten. De geringde vogel stond op een nabijgelegen dak. Op 17 april zat de geringde vogel op het nest en stond de partner ernaast. Het is onbekend of eieren zijn uitgekomen. Broedindicatief gedrag uit de directe omgeving is er uit 2016, 2018, 2019 en 2021. Het gaat om waarnemingen van de geringde vogel op de rand van een dak en waarnemingen van een (foeragerend) paartje en van de foeragerende vogel in een geschikt broedbiotoop. Tot heden is niet vastgesteld of er jongen zijn geboren. De vogel is in zeven voorjaren bij de Kardingerplas gezien, 900-1200 meter ten noordoosten van de nestlocatie. De vogel is hier waargenomen in 2013 (4 april), in 2015 (3 april), in 2017 (24 februari), in 2018 (9 en 11 maart), in 2019 (13 februari), in 2020 (op vijf dagen tussen 14 februari en 9 maart) en in 2021 (op 7 maart). De vogel is hier ook gezien op 5 juli 2021. Er zijn geen andere waarnemingen.

Scholekster Arnhem 5.463.505 met BLP-GJYA werd op 25 juni 2013 als nestjong bij de afslag A7 in Drachten geringd en had in 2017-2020 een broedterritorium op het Zerniketerrein aan de noordwestzijde van Groningen (afstand 30 km, richting ONO, broedzekerheidscode 3). In de eerste drie jaren had de vogel met een ongeringde partner een broedterritorium bij gebouwen aan de westzijde. De vogel is hier gezien op vier dagen in 2017 (uiterste data 7 mei en 25 juni), op twee dagen in 2018 (op 15 april, kleurringen toegevoegd, en op 17 april) en op twee dagen in 2019 (op 4 april en iets naar het oosten op 15 februari). In 2020 zat de vogel een kleine halve kilometer naar het noordoosten. De vogel is hier op acht dagen tussen 3 maart en 7 juni gezien. Er zijn geen waarnemingen van na 7 juni 2020. Broedindicatief zijn waarnemingen van een paartje en van de foeragerende vogel in een geschikt broedbiotoop en waarnemingen waarbij de vogel een territoriaal conflict had met zijn eigen spiegelbeeld. De vogel is in drie voorjaren op de slaapplaats bij de Ruskenveenseplas gezien (4 km ten zuiden van het broedterritorium in 2017-2020): in 2016 (op

Figuur 2. In 2006 bij Dokkum als nestjong geringde Scholekster met een vliegvlug jong in een berm op het bedrijventerrein Euvelgunne in Groningen, 11 augustus 2021 (foto Harry Kuipers).

28 februari en op 15 maart), in 2019 (op 20 en 26 februari) en in 2020 (op 10 en 12 februari). Verder is de vogel na het broedseizoen van 2019 driemaal langs de Groninger Noordkust waargenomen (op 13 en 31 juli en op 1 augustus). Aflezingen langs de zeedijk bij Roptasyl (9 januari 2019) en langs de zeedijk bij Sexbierum (30 januari en 4 februari 2020) wijzen erop dat de vogel in het Friese deel van de Waddenzee overwintert.

Scholekster Arnhem 5.326.328 werd op 5 juni 1998 als nestjong bij Mûnein geringd en had in 2021 een succesvol broedsel op het bedrijventerrein Euvelgunne, aan de zuidoostzijde van Groningen (afstand 46 km, richting oost, broedzekerheidscode 14). De vogel werd hier op 2 juni van dat jaar voor het eerst ontdekt, samen met een ongeringde partner en een halfwas jong. Het jong werd toen gevoerd door de geringde ouder. Op 24 juni werd de familie hier voor het laatst gezien. Het jong was toen vliegvlug. De vogel was eenmaal eerder gezien: op 12 maart 2012 op een slaapplek bij Meerstad (ruim 6 km ten noordoosten van Euvelgunne).

Op 11 augustus 2021 zat op deze locatie op het bedrijventerrein Euvelgunne een andere geringde Scholekster met een vliegvlug jong. De vogel, Arnhem 5.402.356, werd op 19 juni 2006 als nestjong bij Dokkum geringd (afstand 41 km, richting OZO, broedzekerheidscode 14, figuur 2). De partner was

ongeringd en het jong werd gevoerd. De familie zat hier ook op 12 augustus. Ook toen werd het jong gevoerd. De geringde vogel was nog niet eerder gezien. De bezoekfrequentie aan dit deel van het bedrijventerrein was in eerdere jaren vrij laag. Het is daardoor niet uitgesloten dat beide Scholeksters hier ook in eerdere jaren een broedterritorium hadden.

Twee gevallen van vermoedelijke geboortedispersie hebben betrekking op de Scholeksters Arnhem 5.339.447 en Arnhem 5.339.448. De vogels komen uit hetzelfde nest en werden op 21 juni 2001 als nestjong bij het sportveld in Surhuisterveen geringd. Beide zijn meerdere jaren in het voorjaar op een slaapplek gezien. Arnhem 5.339.447 werd in zeven opeenvolgende voorjaren gezien: in zes jaren bij de Ruskenveenseplas (23 km oost van de geboorteplaats) en in één jaar bij Kaap Hoorn (26 km oost van de geboorteplaats). Bij de Ruskenveenseplas werd de vogel gezien in 2015 (op 6 maart), in 2016 (op 15 en 29 maart), in 2017 (op vier dagen tussen 7 en 19 maart), in 2018 (op 13 maart), in 2019 (op 3 maart) en in 2021 (op 23 februari). Op 15 en 21 maart 2020 zat de vogel bij Kaap Hoorn (4 km ten zuidoosten van de Ruskenveenseplas). Arnhem 5.339.448 werd in zes jaren bij Kaap Hoorn gezien. In vijf jaren zat de vogel hier in het voorjaar: in 2006 (op 8 april), in 2007 (op 3 april), in 2008 (op 14 maart), in 2010 (op drie dagen tussen 21 maart en 9 april) en in 2017 (op 1 en 9 maart). Op 14 juli

2011 zag ik de vogel hier in een groep van ongeveer veertig Scholeksters. Van beide vogels zijn geen andere waarnemingen. De lange reeks jaren met waarnemingen zijn, gecombineerd met de leeftijd, goede aanwijzingen dat beide vogels in de omgeving van de slaapplaats broeden, vermoedelijk binnen een straal van 10-12 km (Vonk 1997).

Broeddispersie

Scholekster Arnhem 5.500.999 met LG-GBWZ werd op 22 mei 2015 in de Twijzelmieden bij Buitenpost als broedvogel op het nest geringd (figuur 3). De vogel had vanaf 2017 met een ongeringde partner een broedterritorium aan de oostrand van Groningen (afstand 33 km, richting oost, broedzekerheidscode 14). Van deze Scholekster zijn geen vervolgwaaarnemingen uit de Twijzelmieden en omgeving. Wel werd de vogel vanaf het voorjaar van 2016 op de slaapplaats bij de Kardingerplas gezien. Op 30 mei 2017 en op 30 mei 2018 had de vogel een klein/halfwas jong. Het jong liep in beide jaren op de grond. Het is voor beide jaren onbekend of het jong vliegvlug is geworden. In 2018 zat het nest op een plat dak van een lage flat aan de oostrand van de wijk Lewenborg. Op 7 juni 2021 werd gedrag

gezien dat erop wees dat de vogel bezig was één of meer jongen van dit dak te lokken. Daarnaast is de vogel in zes opeenvolgende voorjaren bij de Kardingerplas gezien, 1,5-2 km ten westen van de nieuwe broedlocatie. De vogel zat hier op drie dagen in 2016 (tussen 16 en 25 maart), op zeven dagen in 2017 (tussen 23 februari en 21 maart), op twee dagen in 2018 (26 en 31 maart), op zeven dagen in 2019 (tussen 15 februari en 19 maart), op tien dagen in 2020 (tussen 21 februari en 1 april) en op vier dagen in 2021 (tussen 22 februari en 4 april). Aflezingen op Ameland in drie verschillende winters (op zeven dagen in 2016/17, op twee dagen in 2017/18 en op zes dagen in 2018/19) wijzen erop dat deze Scholekster in het Friese deel van de Waddenzee overwintert. Er zijn van deze vogel geen andere waarnemingen.

Discussie

Geboortedispersie

Dit artikel maakt duidelijk dat in en rond Groningen verschillende Scholeksters broeden die in Fryslân zijn geboren. Ook broeden in en rond Groningen jongen uit Assen: een jong uit 2014 broedt bij Beatrixoord in Haren (dakbroeder, in 2020 met pasgeboren

Figuur 3. In 2015 in de Twijzelmieden gekleurde Scholekster LG-GBWZ op een slaapplaats bij de Kardingerplas in Groningen, 1 maart 2017. In de Twijzelmieden als broedvogel op het nest gevangen, vanaf 2017 in een broedterritorium in Groningen. LG-GBWZ betekent links aan de tibia een groene kleurring zonder inscriptie, links aan de tarsus een groene codering met B en rechts aan de tarsus een witte codering met Z (foto Ana Buren).

jongen, broedzekerheidscode 16) en een jong uit 2017 broedt in de wijk Vinkhuizen (dakbroeder, voedselvlucht in 2021, broedzekerheidscode 14). De situatie in Groningen past goed bij informatie over geboortedispersie in Glutz von Blotzheim *et al.* (1984) en bij waarnemingen in 1999-2000 op Griend (Van Dijk & Oosterhuis 2001). Daar werden bij een broedpopulatie van naar schatting 440-490 paar in totaal zeven gevallen van geboortedispersie vastgesteld. De vogels waren geboren op Texel (1), op Terschelling (3), op Ameland (1), op Engelsmanplaat (1) en op het Duitse Waddeneiland Mellum (1). Op Griend ging het in die tijd om een groeiende populatie. Dit komt overeen met Groningen. In Van Dijk & Oosterhuis (2001) staat verder een waarneming uit 1988 van een broedvogel op Griend die in 1973 op het Duitse Waddeneiland Trischen was geboren. Daarnaast zijn er jongen van Griend die elders zijn gaan broeden: een jong uit 2002 werd in 2009 bij Kingmatille, oost van Franeker, als broedvogel op het nest gevangen en een jong uit 2003 werd in 2013-2020 meerdere malen tijdens het broedseizoen bij de veerdam van Holwert gezien (Date Lutterop). Hier staat tegenover dat op de buitendijkse gronden langs de Friese kust bij Holwert slechts één geval van geboortedispersie werd vastgesteld bij 715 broedvogels die in dit gebied in een periode van twintig jaar (1983-2002) op het nest werden gevangen (Koopman 2003). Langs de Friese kust bij Holwert was toen sprake van een in de loop van de tijd sterk dalende broedpopulatie.

Het ene geval was een vogel die in 1993, in 1996 en in 1999 op het nest werd gevangen en die in 1986 op Schiermonnikoog was geboren. Het was het eerste zekere geval van geboortedispersie van de intensief onderzochte populatie op Schiermonnikoog (Hulscher & Heg 1996, Koopman 2003). Een vondst op 6 juli 1996 in de Ryptsjerksterpolder van een Scholekster die in 1986 op Schiermonnikoog was geboren wordt beschouwd als een mogelijk geval van geboortedispersie: de vogel was naar schatting eind juni gestorven en was na 6 april 1990 nooit meer op Schiermonnikoog gezien (Hulscher & Heg 1996).

Van de Pol *et al.* (2006) onderbouwen hun stelling over het ontbreken van geboortedispersie bij Scholeksters met uitgebreide analyses van hun eigen gegevens en met een verwijzing naar een broedbiologische studie bij het Moerassneeuwhoen in Canada (Martin & Hannon 1987). De gevallen in Hulscher & Heg (1996) en in Koopman (2003) staan niet in Van de Pol *et al.* (2006), ook wordt niet verwezen naar bronnen als Glutz von Blotzheim *et al.* (1984) en Van Dijk & Oosterhuis (2001). De gevallen in Hulscher & Heg (1996) en in Koopman (2003) staan ook niet in hoofdstuk 2 in Van de Pol (2006). Wel staan in dit hoofdstuk minder stellige uitspraken over geboortedispersie. Evenals op de buitendijkse gronden langs de Friese kust bij Holwert was ook op Schiermonnikoog na verloop van tijd sprake van een dalende populatie met in sommige jaren geen of nauwelijks vliegvlugge jongen. Achteraf is een

Figuur 4. Scholeksters op een slaapplek bij de Ruskenveenseplas, Hoogkerk 23 februari 2021 (foto Ana Buren).

combinatie van populatieontwikkelingen en een in die tijd relatief lage afleesinspanning elders de meest waarschijnlijke verklaring voor de onjuiste stelling over geboortedispersie in Van de Pol *et al.* (2006). Zo werd in 2008 gestart met een grootschalig kleurringprogramma in allerlei delen van Nederland en wordt er vanaf die tijd veel meer gekeken naar gekleurringde Scholeksters (achtergronden in Ens *et al.* 2019). Hierdoor komen ook uit andere delen van Nederland in toenemende mate waarnemingen van geboortedispersie. Voorbeelden zijn een jong uit 2014 van de Maasvlakte die in 2018 succesvol heeft gebroed op Nordstrand in het Noord-Duitse Waddengebied (afstand ruim 430 km, Eijkelenboom & Keijser 2019) en een jong uit de provincie Utrecht dat in Assen is gaan broeden (Marc van Leeuwen). Daarnaast zijn er ondertussen verschillende andere jongen uit Assen die elders zijn gaan broeden, naast Groningen onder andere ook in Leek (Bert Dijkstra). Ook in Assen is sprake van een groeiende populatie (Dijkstra & Dillerop 2012, Bert Dijkstra). Uit dit incompleet overzicht komt naar voren dat geboortedispersie bij Scholeksters niet ongewoon is, dat de verspreiding alle kanten opgaat en dat Scholeksters zich tot op zeker enkele honderden kilometers van hun geboorteplek kunnen vestigen. Wel zijn ring- en afleesinspanningen ongelijk verdeeld in ruimte en tijd. Het veralgemeniseren van de bevindingen is daardoor lastig, maar dat is bijna altijd het geval bij dit type van onderzoek. Toch denk ik dat het de moeite waard is een overzicht te maken voor de gehele provincie Fryslân en daarbij te kijken naar uitwisseling tussen kust en binnenland (zie Hulscher & Heg 1996 voor achtergronden) en naar uitwisseling tussen bebouwd en landelijk gebied (onderverdeeld in natuurgebieden en agrarische gebieden).

Broeddispersie

Alle bronnen benadrukken een zeer hoge broedplaatstrouw en het is daardoor niet verwonderlijk dat slechts één geval van broeddispersie werd vastgesteld: van een grondbroeder in een natuurgebied bij Buitenpost naar een dakbroeder in Groningen. Op beide plekken was de partner ongeringd. Het is daardoor onbekend of de partner is meeverhuisd. Verder lijkt het broedgebied bij Buitenpost niet minder geschikt geworden te zijn. Broeddispersie van het landelijk gebied naar de stad is eerder vastgesteld in Assen (Dijkstra & Dillerop 2012). Destijds waren er op Griend (Van Dijk & Oosterhuis 2001) en langs de Friese kust (Koopman 2003) geen aanwijzingen voor broeddispersie. Mede door de lage trefkans is broeddispersie een fenomeen waar moeilijk grip op is te krijgen. Wel staan verschillende vragen open. Treedt het vooral op na een scheiding / dood van een partner? Zijn er verschillen tussen de geslachten? Wat is de maximale afstand? Is er invloed van leeftijd en/of broedervaring? Kan met behulp van ringanalyses worden aangetoond dat er een (geleidelijke) verhuizing is van het buitengebied naar het stedelijk milieu?

Belang van gedetailleerde veldwaarnemingen en nauwkeurige analyses

Destijds had Jan Hulscher bijna uitsluitend de beschikking over eenmalige meldingen van dode vogels (Hulscher 1975). Tegenwoordig ligt de nadruk op reeksen van waarnemingen van levende vogels (Vonk 1997, Hageman 2008, Ens *et al.* 2019, dit artikel), vaak met aanvullende informatie over status en gedrag. Mijn artikel maakt duidelijk dat juist deze aanvullende informatie inzicht geeft in fenomenen als geboorte- en broeddispersie. Een analyse van ringgegevens zonder deze informatie heeft daardoor weinig tot geen toegevoegde waarde voor het krijgen van een beter beeld van beide processen; zie de soortbesprekingen voor Scholekster in Wernham *et al.* (2002) en in Bairlein *et al.* (2014) voor recente voorbeelden van zo'n analyse zonder toegevoegde waarde. De aanvullende gegevens zijn ook van belang voor het bepalen van de context van vogels die op of naast een slaapplaats broeden, zie Hiemstra (2016) voor een voorbeeld. Dit geldt ook voor Scholeksters die op of naast een hoogwatervluchtplaats broeden. Een ander knelpunt bij de analyse van ringgegevens zijn niet-gekoppelde waarnemingen van Scholeksters die pas later zijn gekleurringd. Zo staan de waarnemingen van BLP-GJYA in twee systemen en deze informatie is niet aan elkaar gekoppeld. Er zijn veel meer van dit soort gevallen, onder andere doordat sommige ringers soms bewust broedvogels met alleen een metalen ring vangen om ze vervolgens via het toevoegen van kleurringen beter te kunnen volgen. Dit probleem heb ik met Scholekster BLP-GJYA als voorbeeld besproken op een lezing op een congres van de Nederlandse Ornithologische Unie in maart 2019. Tot heden is er niets veranderd. In de eerste plaats is deze gang van zaken niet in overeenstemming met de richtlijnen in Euring (2020), in de tweede plaats is het weinig relevant analyses te maken van bewegingen van kleurringen (in plaats van analyses van bewegingen van vogels). Het is noodzakelijk dat dit probleem vlot wordt opgelost.

Geringde vogels op slaapplaatsen

Naast de vogels in dit artikel zijn er bijna dertig geringde broedvogels uit de omgeving waarvan is vastgesteld dat ze in het voorjaar gebruik maken van één van de drie slaapplaatsen (figuur 4). Een aantal hiervan broedt in het landelijk gebied. Deze bevindingen komen overeen met de situatie bij Oldenzaal (Vonk 1997) en bij Didam (Hageman 2008). Het is daardoor volgens mij gerechtvaardigd te veronderstellen dat Arnhem 5.339.447 en Arnhem 5.339.448 in de omgeving van de slaapplaats zullen broeden, wellicht ergens in het landelijk gebied. Er zijn in Groningen meer geringde Scholeksters die al in flink wat jaren op de slaapplaats zijn gezien, maar waarvan niet bekend is waar ze broeden. Wel worden slaapplaatsen ook bezocht door broedvogels van elders. De redenering geldt dus niet voor iedere volwassen Scholekster die op een slaapplaats wordt gezien. Een voorbeeld is een Scholekster die in

mei 2013 als broedvogel in Surhuisterveen werd gekleurnd en die daar nog steeds broedt. Deze vogel werd op 23 februari 2016 gefotografeerd op de slaapplek bij Kaap Hoorn.

Dankzegging en oproep

Mijn dank gaat allereerst uit naar alle ringers en waarnemers en verder naar iedereen die behulpzaam was bij de totstandkoming van dit artikel. Verder dank aan de fotografen voor hun foto's. Aflezingen zijn erg welkom en kunnen worden ingevoerd in submit.cr-birding.org of in de BirdRing app.

Literatuur

- Bairlein F., J. Dierschke, V. Dierschke, V. Salewski, O. Geiter, K. Hüppop, U. Köppen & W. Fiedler, 2014.** Atlas des Vogelzugs. AULA-Verlag, Wiebelsheim.
- Boekema, E., P. Glas & J. Hulscher, 1983.** Vogels van Groningen. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- Dijk, K. van & R. Oosterhuis, 2001.** Scholeksters op Griend in het broedseizoen 1999 en 2000. *Twirre* 12: 11-16.
- Dijkstra, B. & R. Dillerop, 2012.** Urbane en agrarische Scholeksters in en rond Assen in 2009-2012. *Drentse Vogels* 26: 4-13.
- Ens, J., M. van Leeuwen, K. Oosterbeek, J. Nienhuis & A. Allen, 2019.** Overwinteringsgebieden van in Nederland broedende Scholeksters. *Limosa* 92: 74-86.
- Euring, 2020.** The Euring Exchange Code 2020. Rapport. Helsinki, Finland.
- Eijkelenboom, E. & H. Keijser, 2019.** Notitie Scholeksters Europoort & Maasvlakte 2018. Rapport, Brielle.
- Glutz von Blotzheim, U., K. Bauer & E. Bezzel, 1984.** Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 6 (2de druk). Aula-Verlag, Wiesbaden.
- Hageman, M., 2008.** Terugmeldingen van geringde Scholeksters rondom Didam en Giesbeek. *Vlerk* 25: 50-56.
- Hiemstra, D., 2016.** Superdad, een bijzondere Scholekster in Karding. *De Grauwe Gors* 43: 15-19.
- Hulscher, J., 1975.** De trek van de Scholekster in Friesland aan de hand van ringgegevens. *De Levende Natuur* 78: 218-230.
- Hulscher, J. & D. Heg, 1996.** Mogelijk broedgeval van een op Schiermonnikoog geboren Scholekster in het binnenland van Friesland. *Vanellus* 49: 123-124.
- Koopman, K., 2003.** De balans van 20 jaar ringonderzoek aan broedvogels bij Holwerd. *Twirre* 14: 73-80.
- Lindeboom, R., 2010.** Rustende Scholeksters en andere steltlopers in recreatiegebied Karding. *De Grauwe Gors* 38: 152-163.
- Martin, K., & S. Hannon, 1987.** Natal philopatry and recruitment of Willow Ptarmigan in north central and northwestern Canada. *Oecologia* 71: 518-524.
- Oosterhuis, R., 2004.** Groninger Scholeksters, van wadvogel naar stadsvogel? *De Grauwe Gors* 32: 7-13.
- Pol, M. van de, 2006.** State-dependent life-history strategies: a long-term study on Oystercatchers. Proefschrift. RUG, Groningen.
- Pol, M. van de, L. Bruinzeel, D. Heg, H. van der Jeugd & S. Verhulst, 2006.** A silver spoon for a golden future: long-term effects of natal origin on fitness prospects of Oystercatchers. *Journal of Animal Ecology* 75: 616-626.
- Vergeer, J., A. van Dijk, A. Boele, J. van Bruggen & F. Hustings, 2016.** Handleiding Sovon broedvogelonderzoek. Rapport. Sovon, Nijmegen.
- Vonk, H., 1997.** Broedende en doortrekkende Scholeksters rond Oldenzaal. *Steltlopers* 1: 49-61.
- Wernham, C., M. Toms, J. Marchant, J. Clark, G. Siriwardena & S. Baillie, 2002.** The migration atlas. Poyser, Londen.